

mgr RAFAŁ MARCINIAK*
Rzeszów

Koszt bhp

Ile płaci przedsiębiorca?

Koszty bezpieczeństwa i higieny pracy były już przedmiotem licznych opracowań. Ich autorzy koncentrowali się albo na tzw. aspekcie społecznym, albo kierowali ku analizie kosztów wydarzeń wypadkowych, jako najbardziej „widocznych” na tle innych spraw związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy. W niniejszym artykule zostaną omówione **koszty bhp rozumiane ściśle jako księgowane koszty rachunkowe i podatkowe w codziennym funkcjonowaniu przedsiębiorstwa.**

Na początku bieżącego roku zebrano i przeanalizowano dane dotyczące kosztów bhp ponoszonych przez kilkanaście firm z terenu Podkarpacia, dla których autor tego artykułu świadczy usługi księgowe, w tym także obsługę kadr i płac. W grupie tej znajdują się przedsiębiorstwa zatrudniające od 5 do ponad 1000 pracowników, zróżnicowane tak pod względem obrotu i branży podstawowej działalności, jak i formy prawnej. Wyniki ustaleń z praktyki księgowej, podzielono i przeszacowano w trzech kategoriach:

a) koszty bhp przedsiębiorców zakwalifikowanych do branż, dla których składka na społeczne ubezpieczenie wypadkowe jest obecnie mniejsza niż 2% podstawy wymiaru;

b) koszty bhp dla przedsiębiorców opłacających składkę na społeczne ubezpieczenie wypadkowe równą lub wyższą niż 2% podstawy wymiaru oraz takich, którym podniesiono składkę podstawową z powodu pogorszenia warunków pracy, nawet jeśli w pierwszym roku stosowania indywidualnie określanych składek przysługiwała im stawka niższa niż 2%;

c) koszty bhp w sytuacjach krytycznych, w tym grzywny i kary.

* Autor artykułu jest absolwentem studiów podyplomowych w CIOP-PIB. Pracę dyplomową pt. *Koszt bhp u przedsiębiorcy* napisał pod kierunkiem dr. Jana Rzepeckiego.

W artykule omówiono kalkulację kosztów bhp w odniesieniu do obecnego stanu prawnego. Dokonano analizy standardowych wydatków oraz kosztów nie stanowiących kosztu uzyskania przychodu podatkowego, jak również, naliczeń i potrąceń z tytułu podatków lub ubezpieczeń społecznych przy wypłatach świadczeń dokonywanych przez przedsiębiorców. Artykuł zawiera także omówienie zagrożenia sankcjami karnymi w polskim systemie prawnym.

The cost of occupational health and safety. How much does the entrepreneur pay?

The article discusses the calculation of occupational health and safety expenses in the current situation in Poland. It presents an analysis of standard costs and non-deductible expenses as well as charges and deductions related to income-tax or social insurance contributions paid as benefits by Polish entrepreneurs. The article also presents possible penalty under the Polish legal system.

Po przeanalizowaniu zgromadzonych informacji, **a także znając aktualne wymagania prawne**, można podać ile wynoszą obecnie w wartościach bezwzględnych, usystematyzowane i obliczone koszty bhp, ponoszone przez przedsiębiorców (tab.1.).

Wyniki obliczono w przedziale wynagrodzeń 1000 – 8000 zł brutto. Analiza danych GUS nt. przeciętnych wynagrodzeń w gospodarce narodowej prowadzi bowiem do wniosku, że na Podkarpaciu, przeciętnej płacy w sektorze przedsiębiorstw, kształtującej się na poziomie ok. 2600 zł brutto, odpowiada taka struktura zatrudnienia, w której pracownicy zatrudnieni na podstawowych

stanowiskach zarabiają ok. 1000 zł brutto, podczas gdy wyższa kadra managerska ok. 8000 zł. Stanowiska mistrzowskie, specjalistyczne, średnie managerskie plasują się odpowiednio w tych granicach. Prezentujemy je kwotowo (a nie np. procentem udziału w kosztach płac), ze względu na zamiar jak najbardziej praktycznego przedstawienia tematu. Każdy z czytelników może podane wartości odnieść i porównać do własnego przedsiębiorstwa. Koszty bhp w sytuacjach wymienionych w punktach a) i b) mają charakter miesięcznych kosztów stałych na jedną osobę zatrudnioną, natomiast koszt sytuacji krytycznej (punkt c)) związany

Tabela 1

ZESTAWIENIE KOSZTÓW BHP PONOSZONYCH PRZEZ PRZEDSIĘBIORCÓW W ZALEŻNOŚCI OD RYZYKA ZAWODOWEGO (ZŁ/OSOBĘ*) – LATA 2006-2007

The statement of occupational health and safety expenses borne by Polish entrepreneurs with regard to occupational risk (zł/employee) in 2006 - 2007*

Rodzaj kosztów	Branże podlegające składce na społeczne ubezpieczenie wypadkowe < 2%		Branże podlegające składce na społeczne ubezpieczenie wypadkowe ≥ 2%		Sytuacje krytyczne	
	razem	w tym NKUP**	razem	w tym NKUP**	razem	w tym NKUP**
Koszty bhp uzależnione od wynagrodzeń	23,63 – 94,59 zł	–	405,89 – 491,04 zł	4,73 – 18,92 zł	2 444,51 – 43 023,89 zł	23,63 – 2 741,51 zł
Inne koszty, nie uzależnione od wynagrodzeń	43,86 – 112,46 zł	–	184,01 – 1637,69 zł	–	789,75 – 64 619,20 zł	341,00 – 59 375,00 zł
R A Z E M	67,49 – 207,05 zł	–	589,90 – 2128,73 zł	4,73 – 18,92 zł	3 234,26 – 107 643,09 zł	364,63 – 62 116,51 zł

* dla kosztów uzależnionych od wysokości płac, obliczeń dokonano w przedziale wynagrodzeń 1 – 8 tys. zł brutto

** NKUP – koszty nie stanowiące kosztów uzyskania przychodu podatkowego

Opracowanie własne R. Marciniak

jest z jedną osobą, która stała się ofiarą zdarzenia wypadkowego, choroby zawodowej lub odniosła trwałe uszczerbek na zdrowiu w związku z wykonywaną pracą. Koszt ten faktycznie rozłoży się w czasie dłuższym niż miesiąc.

Przyjęte definicje i warunki obliczeń

Zebranie i oszacowanie prezentowanych wyników poprzedzone zostało gruntowną analizą zagadnienia. Na tej podstawie przyjęto kilka zasadniczych ograniczeń, które wpłynęły na zakres zbieranych danych i przeprowadzonych obliczeń. Pierwsze wynika z faktu zajęcia się wyłącznie kosztami przedsiębiorców. Drugie, dotyczy określenia **co właściwie mamy na myśli, mówiąc o kosztach bhp?** Uznano, że do zagadnień bhp należą sprawy, które opisano w ustawie – Kodeks pracy, a zwłaszcza w Dziale X kodeksu, biorąc jednocześnie pod uwagę przepisy aktów niższej rangi – o ile nie należą do spraw z zakresu osłony socjalnej bądź

ochrony pracy (w tym ochrony pracy kobiet i pracowników młodocianych), a także – o ile nie są regulowane przepisami o ochronie przeciwpożarowej, o bezpieczeństwie w transporcie, o dozorcze technicznym i innymi przepisami szczególnymi. Z tym jednak zastrzeżeniem, że **całkowicie pominięto ewentualne wydatki na bhp o charakterze nakładów inwestycyjnych** (np. wymiana linii technologicznej, montaż dodatkowych instalacji przemysłowych, przebudowa pomieszczeń dla pracowników oraz środków ochrony zbiorowej – osłon, ochron elektroczułych itd.), ponieważ koszty w takiej sytuacji są całkowicie nieporównywalne i uzależnione od indywidualnych warunków w konkretnych przedsiębiorstwach. Wreszcie **koszty zdefiniowano ściśle tak, jak w prawie bilansowym i przepisach podatkowych**. W przypadkach niejednoznacznych, za obowiązujące przyjęto minimalne w obecnym stanie prawnym wymagania.

Tabela 2

KOSZTY Z DZIEDZINY BHP, NIE STANOWIĄCE KOSZTÓW UZYSKANIA PRZYCHODU PODATKOWEGO
Costs of occupational health and safety – non-deductible expenses

Opis	Podstawa prawna	
	PDOF*	PDOP*
Dodatkowa składka (zwiększenie) ubezpieczenia wypadkowego, w przypadku stwierdzenia pogorszenia warunków pracy	art. 23 ust. 1 pkt 13	art. 16 ust. 1 pkt 16
Jednorazowe odszkodowania wypłacone z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	art. 23 ust. 1 pkt 13	art. 16 ust. 1 pkt 16
Grzywny i kary pieniężne, orzeczone w postępowaniu karnym, administracyjnym i w sprawach o wykroczenia oraz odsetki od takich grzywien i kar	art. 23 ust. 1 pkt 15	art. 16 ust. 1 pkt 18
Kary, opłaty i odszkodowania oraz odsetki z tego tytułu, w przypadku niewykonania nakazów organów nadzoru i kontroli, dotyczących uchybień w zakresie bhp	art. 23 ust. 1 pkt 16 lit. b	art. 16 ust. 1 pkt 19 lit. b
Koszt reprezentacji, za jaki uważa się m.in. zakup żywności, napojów i ubrań tzw. służbowych, jeśli przedsiębiorca nie uregulował odpowiednio tych spraw w zakładowych przepisach bhp	art. 23 ust. 1 pkt 23 w związku z PDOF art. 21	art. 16 ust. 1 pkt 28 w związku z PDOF art. 21
Dodatkowe opłaty wymierzone przez ZUS z art. 24 ustawy z dnia 13.10.1998 o systemie ubezpieczeń społecznych, a także z art. 36 ustawy z dnia 30.10.2002 r. o ubezpieczeniach społecznych z tytułu wypadków przy pracy	art. 23 ust. 1 pkt 59	art. 16 ust. 1 pkt 54a
Nie opłacone – także w znaczeniu, nie zapłaconych jeszcze za dany okres rozliczeniowy – składki na ubezpieczenie wypadkowe, wynagrodzenie za czas choroby pracownika w okresie pierwszych 33 dni, dodatki za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia lub inne dodatki do wynagrodzeń związane z bhp – do czasu faktycznego ich zapłacenia	art. 23 ust. 1 pkt 55 art. 23 ust. 1 pkt 55a	art. 16 ust. 1 pkt 57 art. 16 ust. 1 pkt 57a
Składki dobrowolnego ubezpieczenia NŻ lub NNW, zapłacone za pracowników, jeśli polisa przewiduje możliwość wypłaty przez nich dla siebie w jakiegokolwiek formie zgromadzonych na rachunku polisy funduszy lub obrót przez ubezpieczonego polisą, przed upływem 5 lat od zawarcia umowy ubezpieczenia	art. 23 ust. 1 pkt 57	art. 16 ust. 1 pkt 59

* PDOF – ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych; PDOP – ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych.
Opracowanie własne – R. Marciniak

Koszty bhp nie stanowiące kosztów uzyskania przychodu podatkowego

Osoby nie zajmujące się codziennie księgowością mogłyby chcieć dowiedzieć się czegoś więcej na temat powodu odrębnego wykazania w tab. 1. kosztów NKUP (kosztów nie stanowiących kosztów uzyskania przychodu podatkowego). Jest to kategoria kosztów, które w polskim systemie podatkowym nie korzystają z „akceptacji” fiskusa. Ponoszenie ich jest najczęściej zupełnie legalne, a bywa nawet uzasadnione ekonomicznie – niemniej, ze względu na przepisy podatkowe, wydatek nie może być uznany za koszt podatkowy, czyli nie pomniejszy podstawy opodatkowania. Dla przedsiębiorcy oznacza to, że koszt ten staje się w pewnym sensie „większy” w porównaniu z kosztami, które fiskus aprobuje. Zestawienie kosztów NKUP w interesującej nas dziedzinie zawiera tab. 2.

Koszty bhp w branżach podlegających składce na społeczne ubezpieczenie wypadkowe niższej niż 2% podstawy wymiaru składek

Lista podstawowych obowiązków przedsiębiorcy z zakresu bhp obejmuje przede wszystkim: opłacanie składek społecznych ubezpieczenia wypadkowego, wydatki na badania lekarskie, pokrycie kosztów szkoleń bhp (choćby przez wypłacenie wynagrodzeń za czas poświęcony na szkolenia), zapewnienie warunków wykonywania pracy określonych w przepisach ogólnych, dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy, pokrycie kosztów odzieży roboczej, utworzenie bądź zapewnienie wykonywania zadań służby bhp oraz kilka innych obowiązków. Koszty te wynikają z około 40 przepisów prawa pracy i prawa dotyczącego działalności gospodarczej. Zdarza się, że przedsiębiorcy przyjmują dodatkowe zobowiązania, które traktowane są „u nich” jak zwykłe zadania bhp (np. kupują pracownikom prywatne polisy NŻ/NNW albo pokrywają koszt niektórych szczepień). Mogą tak robić na podstawie indywidualnie wydanego zarządzenia, albo postanowień zawartych w regulaminie pracy lub układach zbiorowych. Może zainteresować, że **plano-**
wana zmiana Kodeksu pracy (pierwsze czytanie w Sejmie odbyło się w dniu 8 maja 2006 r.) może dodać do tej grupy obowiązków ubezpieczenia sprzętu udostępnianego tzw.

telepracownikom, zatrudnianym na podstawie umów o telepracę (pracę świadczoną na odległość).

Koszty bhp w branżach podlegających składce na społeczne ubezpieczenie wypadkowe równej i wyższej niż 2% podstawy wymiaru składek

W niniejszym artykule przyjęto w bardzo dużym uproszczeniu, że granicę pomiędzy występowaniem minimalnego ryzyka zawodowego związanego z zagrożeniami czynnikami środowiska pracy a występowaniem zwiększonego ryzyka, stanowi zakwalifikowanie branży do indywidualnie zróżnicowanej składki na społeczne ubezpieczenie wypadkowe równej i wyższej niż 2% podstawy wymiaru. Nie jest przy tym istotne, czy stan zagrożenia spowodowany został działaniem lub zaniechaniem działań przez przedsiębiorcę. Po prostu charakter prowadzonej przez niego działalności – specyfika branży, stosowana technologia – sama z siebie powoduje, że działalność wiąże się ze zwiększonym ryzykiem zawodowym [1]. Z finansowo-księgowego punktu widzenia oznacza to, że **oprócz wcześniej opisanych zadań „rutynowych”, przedsiębiorca musi sprostać dodatkowym, nałożonym na niego obowiązkom (czyli kosztom).** Największy udział w tej grupie kosztów osiągają – tak jak u przedsiębiorców objętym mniejszym ryzykiem – wydatki na odzież i obuwie robocze oraz środki ochrony indywidualnej, tym bardziej że ich przechowanie i czyszczenie nie może być powierzone pracownikom i musi odbywać się w tej sytuacji wyłącznie profesjonalnie. Poważnie zwiększają się też wydatki na badania lekarskie i szkolenia (wykonuje się je częściej). W pewnych warunkach, niezwykle kosztowne mogą okazać się obowiązkowe pomiary czynników szkodliwych. Ostatecznie, do tej grupy wydatków zaliczają się również wynagrodzenia za czas, w którym praca faktycznie nie była wykonywana oraz koszt nadgodzin i zastępstw w części, w jakiej związane to jest z bhp [2]. Oczywiście, nie bez znaczenia jest też wyższa składka społecznego ubezpieczenia wypadkowego. Sprawy te reguluje około 30 przepisów rangi ustawy i wydanych na ich podstawie licznych przepisów wykonawczych. Wydaje się, że jeśli w omawianym wariantcie, przedsiębiorca działa w warunkach zwiększonego ryzyka, ale nie doszło u niego do sytuacji krytycznych, to jest uzasadniony stosunkowo mały udział kosztów NKUP, w kosztach

bhp ogółem. Wzrost wydatków wynika z obowiązkowego zwiększenia nakładów na bezpieczeństwo, a nie ze względu na restrykcje ze strony państwa, co w tej sytuacji należy uznać za prawidłowe.

Koszty bhp w sytuacjach krytycznych, w tym grzywny i kary

Sytuacje krytyczne w odróżnieniu od opisanych wcześniej, to stan, w którym na tle działalności gospodarczej doszło do długotrwałego uszczerbku na zdrowiu w związku z wykonywaną pracą, wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową [3]. Pozorną niekonsekwencją jest omówienie w tym miejscu mandatów, grzywn i kar, groźnych przedsiębiorcy w przypadku uchybień przepisom bhp. Ma to jednak uzasadnienie z dwóch względów. Po pierwsze, trudno uznać ukaranie przedsiębiorcy za zwykłe zdarzenie gospodarcze, takie samo jak koszt pomiarów laboratoryjnych czy zakupu rękawic ochronnych. Po drugie, temat ten jest na tyle złożony, że wymaga szczegółowego komentarza. Przepisy podatkowe oraz prawo ubezpieczeń społecznych także bardzo różnie kwalifikują poszczególne elementy zdarzeń krytycznych. Wszystko to – a ponadto występowanie szeregu kosztów ubocznych (między innymi dawno już opisywanych tzw. kosztów nieubezpie-

czonych [4]), przemawia za umieszczeniem tych spraw razem.

Sytuacje krytyczne a powództwa cywilne

Powszechnie zwraca się uwagę na szeroki zakres odpowiedzialności odszkodowawczej, jaką prawo nakłada na pracodawcę. Dokonuje się porównań do systemów innych krajów, gdzie sądy przyznają wielomilionowe odszkodowania. Charakterystyczne jest jednak, że podczas gromadzenia materiałów do tego artykułu, **autorowi udało się trafić na Podkarpaciu tylko na jeden przypadek wytoczenia powództwa o zadośćuczynienie od pracodawcy w ciągu ostatnich 5 lat.** Postępowanie rozpoczęło niedawno i proces nie zakończył się jeszcze wydaniem prawomocnego orzeczenia. Sprawa pozwała jednak na zestawienie najważniejszych kosztów, które wystąpiłyby we wszystkich sytuacjach tego rodzaju. Poszkodowany w wypadku pracownik, domaga się od byłego pracodawcy: odszkodowania za leczenie i rehabilitację, zadośćuczynienia za trwały uszczerbek na zdrowiu, pokrycia w przyszłości kosztów opieki zdrowotnej, wypłacania renty uzupełniającej do końca życia i zwrotu kosztów procesu sądowego. Niemniej – opierając się co prawda tylko na tym jednym przypadku – należy zastrzec, że jeśli w sprawie nie odbył się wcześniej proces

Tabela 3

ZESTAWIENIE NALICZEŃ I POTRĄCEŃ Z TYTUŁU PODATKÓW DOCHODOWYCH LUB SKŁADEK ZUS, PRZY WYPŁACIE ŚWIADCZEŃ DOKONYWANYCH PRZEZ PRZEDSIĘBIORCĘ W SYTUACJACH KRYTYCZNYCH
The statement of charges and deductions related to income-tax or social insurance contributions, paid as benefits by Polish entrepreneurs in critical situations

Opis	Kalkulacja podatku i składek	Podstawa prawna*
Zasadzone od pracodawcy renta i zadośćuczynienie		KP, art. 207 KC, art. 445 PDOF, art. 21, ust. 1 pkt 3c
Wypłata zasadzonych od pracodawcy odszkodowań za koszty leczenia i rehabilitacji	wolne od podatku, zwolnione ze składek ZUS, kwota netto = kwota brutto, całość NKUP	KP, art. 207 KC, art. 444 PDOF, art. 21, ust. 1 pkt 3b
Odszkodowanie za utracone w wypadku mienie osobiste pracownika		KP, art. 237(1) PDOF, art. 21, ust. 1 pkt 3
Odprawa pośmiertna	wolne od podatku, zwolnione ze składek ZUS, kwota netto = kwota brutto i stanowi koszt podatkowy	KP, art. 93 PDOF, art. 21 ust. 1 pkt 7
Dodatek wyrównawczy	opodatkowany i oskładkowany, kwota netto = brutto – składki – podatek, całość stanowi koszt podatkowy	KP, art. 231 KP, art. 230 par. 2 PDOF, art. 12, ust. 1
Odprawa rentowa	opodatkowane, ale nie oskładkowane, kwota netto =	KP, art. 92(1) PDOF, art. 11
Ostatnie wynagrodzenie zmarłego pracownika	brutto – podatek, całość stanowi koszt podatkowy	KP, art. 63(1) PDOF, art. 11

* KC – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny; KP – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy; PDOF – ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych.
Opracowanie własne R. Marciniak

karny, zakończony skazaniem osób odpowiedzialnych ze strony pracodawcy, to uzyskanie zadośćuczynienia i odszkodowania wyłącznie na drodze cywilnej nie jest dla poszkodowanego łatwe. Wróćmy do tego jeszcze w podsumowaniu artykułu.

Sytuacje krytyczne a koszty podatkowe, koszty NKUP i składki ZUS

Jak wspomniano wcześniej, prawo podatkowe oraz przepisy o ubezpieczeniach społecznych bardzo różnie traktują skutki zdarzeń krytycznych. Nie chodzi tu jedynie o uznanie niektórych pozycji za NKUP, ale także o bardzo zróżnicowane zasady obliczania podstawy i wysokości wypłacanych kwot, a więc ostatecznego kosztu dla przedsiębiorcy. Zestawienie możliwych wydatków i związanych z nimi obciążeń zawiera tab. 3.

Sytuacje krytyczne a sankcje i odpowiedzialność karna

Jakkolwiek, ukaranie przedsiębiorcy nie może być traktowane zupełnie tak samo, jak inne zdarzenia, to jednak zasadnym jest oszacowanie tego rodzaju zagrożeń, a także uwzględnienie ich w kalkulacji rachunku kosztów działań [5]. O ile przepisy ZUS dość precyzyjnie ustalają przewidziane w nich sankcje, to w przypadku o wiele częściej w praktyce wydawanych mandatów Państwowej Inspekcji Pracy oraz wyroków sądów grodzkich, mamy do czynienia z uznaniem inspektora lub sądu w granicach przysługujących im uprawnień. Dlatego, aby podać realne zagrożenie karą, należy poznać statystykę w zakresie dotychczasowych kar.

Na prośbę autora, Okręgowy Inspektorat Pracy w Rzeszowie przygotował dane dotyczące kar udzielonych w województwie podkarpackim w okresie ostatnich trzech lat [6]. Przyjęto, że wykroczeniami przeciwko przepisom bhp są wszystkie naruszenia z art. 283 Kodeksu pracy, ponadto nieprowadzenie lub uchybienie w prowadzeniu dokumentacji pracowniczej z art. 281 par. 1 pkt 6, a także wykroczenia z art. 22 ustawy o społecznej inspekcji pracy i art. 27 ustawy o zatrudnianiu pracowników tymczasowych. Trzeba jednak zastrzec, jak to czyni Okręgowy Inspektor Pracy w Rzeszowie: „*Nie jest możliwe podanie liczby mandatów i kwoty grzywnien jedynie za wykroczenia w zakresie bhp, bowiem jeden mandat nakładany przez inspektora pracy jest sankcją za popełnienie najczęściej zarówno wykroczeń dotyczących*

bhp, jak i (...) ochrony pracy” [6]. Dlatego, posługując się urzędowymi statystykami, **autor we własnym zakresie opracował udostępnione dane i obliczył realną wartość grzywny za naruszenie jednego przepisu bhp: 279 – 420 zł z tytułu mandatów i 375 – 475 zł przy skierowaniu sprawy do sądu grodzkiego.** Maksymalna sankcja, przewidziana do niedawna prawem wynosiła łącznie nie więcej niż 1000 zł w przypadku mandatu i nie więcej niż 5000 zł w sądzie. **Po wejściu w życie nowej ustawy o Państwowej Inspekcji Pracy** (ustawa weszła w życie 1 lipca 2007 r. DzU nr 89, poz. 589) **zagrożenie grzywną za wykroczenia wzrosło do 30 000 zł, a odpowiednio – górna granica mandatu, jakim inspektor pracy może ukarać bez kierowania sprawy do sądu wynosi 2000 zł** (jeśli dotyczy tego samego wykroczenia, za które pracodawca był już ukarany w ciągu minionych dwóch lat, mandat może wynieść nawet 5000 zł). Jeśli przyjmiemy, że proporcje faktycznie udzielanych kar będą w przybliżeniu zachowane, można na tej podstawie oszacować realną wysokość mandatów i grzywnien w przyszłości.

Większość pozycji kosztów dotyczących sytuacji krytycznych należy do kosztów NKUP. Trzeba jednak zauważyć, że wysokość kar i grzywnien, była do tej pory stosunkowo niska. Jedynie zadośćuczynienia, odprawy i straty materialne mogły być rzeczywiście odczuwalne, zwłaszcza gdyby stanowiły razem koszty NKUP. Przypominamy, że chodzi tu wyłącznie o koszty przedsiębiorcy, bez nie wchodzących w jego koszty wydatków świadczeń finansowanych przez państwo z funduszu ubezpieczeń społecznych.

Podsumowanie

Zastosowane podejście zapewnia, że mamy do czynienia wyłącznie z księgowanymi kosztami w prowadzonej działalności gospodarczej w ujęciu rachunkowym i podatkowym, a nie bardzo ogólnie rozumianymi kosztami społecznymi. Zwraca uwagę, zaskakująco gwałtowny wzrost kosztów w sytuacjach krytycznych – o wiele większy, niż przyjmowano kiedyś na podstawie badań samych tylko zdarzeń wypadkowych. Bardzo nisko okazują się więc nakłady na bhp, w porównaniu z obliczonym kosztem możliwych konsekwencji, jeśli dojdzie do sytuacji krytycznej.

Warto przyrzeć się bliżej wydatkom należącym do kosztów nie stanowiących

kosztu uzyskania przychodu podatkowego. Zasadniczo, jak już powiedziano wcześniej, koszty te są wyrazem „dezaprobaty” fiskusa, dla pewnych zdarzeń gospodarczych. Wykazujemy, że wysokość i udział kosztów bhp-NKUP rośnie wraz ze zwiększaniem się ryzyka zawodowego związanego z zagrożeniami czynnikami szkodliwymi, co jest logiczne i nie budzi żadnych wątpliwości. Niestety, w odniesieniu do wypadków przy pracy, zachorowań na choroby zawodowe itd. **polski system stawia, chyba zbyt mocno w obecnych realiach, na prywatne roszczenia poszkodowanych.** Zaledwie 2–11% ogólnych kosztów bhp w takich sytuacjach, stanowiłyby dotąd sankcje publiczno-prawne (mandaty bądź grzywny i sankcyjne podwyższenia składek ubezpieczeń społecznych). Aż 62% miało zależeć od wytoczenia przez poszkodowanych powództw na drodze cywilnej. Jednak powszechnie wiadomo, że osoby te otrzymują przecież podstawowe świadczenia z ZUS, dlatego bardzo niechętnie decydują się na trudną, uciążliwą, a ponadto kosztowną drogę sądową w celu uzyskania tzw. świadczeń uzupełniających. Może należy zatem przemyśleć, jaki mechanizm powodowałby „nagradzanie” przedsiębiorców przestrzegających przepisów bhp, jeśli ponoszą w związku z tym koszty wyższe niż przedsiębiorcy, którzy świadomie zaniżają wydatki na bhp i stają się przez to (ale tylko pozornie) bardziej konkurencyjni...? Istnieją już przecież pozytywne doświadczenia z wprowadzenia indywidualnie obliczanych składek na społeczne ubezpieczenie wypadkowe. Nic nie powinno stać na przeszkodzie, aby pójść jeszcze dalej w tym kierunku.

PIŚMIENNICTWO

- [1] Z. Pawłowska, J. Rzepecki *Zarządzanie bhp w przedsiębiorstwie. Aspekty ekonomiczne*. „Inspektor Pracy” 4 (218), 2004
- [2] J. Rzepecki *Koszty i korzyści zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy*, w: *Podstawy systemowego zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy*, CIOP-PIB, Warszawa 2004
- [3] K. Zakrzewska-Szczeptańska *Ile kosztuje bezpieczeństwo w pracy?*, „Serwis Prawno-Pracowniczy” 32-33/2000
- [4] J. Rzepecki *Ekonomia w bezpieczeństwie pracy*, „Atest – Ochrona Pracy” 9/1996
- [5] R. Piechota *Projektowanie rachunku kosztów działań*, Difin, Warszawa 2005
- [6] Informacje udostępnione przez Okręgowego Inspektora Pracy w Rzeszowie, znak pisma RZP-051-1/2007 z dnia 02.03.2007 r. (archiwum autora)